

של 'לא תנחשו', כיון שהאיסור לנחש הוא רק כשסומך על הניחוש לגמרי כמבואר בחולין (צה, ב), ויהודי אינו סומך על הניחוש לגמרי, אלא עושה כן על דרך שאם לא יועיל לא יזיק (ע"פ חתם סופר חולין עז, ב ד"ה ואין קבוצין, וראה ברש"י). ויש שפירש, שלדברי רש"י עובר גם משום 'בחוקותיהם לא תלכו', וגם משום 'לא תנחשו' (ותפנות ראם שיג, ד, וראה במנחת חינוך מצוה רנ אות ב).

ולרבי מאיר אין ברפואות אלו משום דרכי האמורי, שלא אסרה תורה לעשות כמעשי הגויים אלא כשעושה מעשים שאין בהם תועלת וטעם (ר"ן על הר"ף חולין כז, א מדפי הר"ף), שבכך נראה שעושה כן משום שמודה לצדקת דרכם, אך כשעושה מעשה שמתרפא בו [או שיש בו תועלת אחרת], ניכר לכל שאינו מתכוון להידמות להם, ואין בזה איסור משום דרכי האמורי (שו"ת מהרי"ק פח).

קְמָרָא. קַל דְּרָבִי שֵׁשׁ בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דְּרָבִי הָאֲמוּרִי, וכגון שתיית תרופות וחבישת תחבושות שרפואתם ניכרת, אך לחש שאין רפואתו ניכרת, אסור לעשותו משום דרכי האמורי (רש"י), וגם לדבריהם מותר להתרפאות בביצת החרגול וכדעת רבי מאיר במשנה, ואף שאין רפואתה ניכרת שהרי אינה רפואה טבעית, כיון שהוברר לחכמי המשנה שהיא מרפאת, אין בה משום דרכי האמורי, אך אסור להתרפאות בשאר הלחשים שלא הוזכרו בתלמוד (פתיח הדברי שא, ט, ובכך מיישב את קושיית הראשונים על רש"י, אולם ראה ביד דוח). ויש מפרשים, שלאבי ורוא מותר להתרפאות בכל הלחשים ואין בהם משום דרכי האמורי, ורק לחשים שבודאות אינם מועילים או מעשה שאין ניכר שהוא רפואה [וכגון לצבוע עין חולה בצבע אדום] אסור לעשותם משום דרכי האמורי (טור א"ח שא, ע"פ רא"ש יט, ור"ן על הר"ף, וראה בב"י שם), והטעם שכל הלחשים מותרים, שכיון שיש לחשים שידוע לכל שהם מרפאים, יש לומר ששמה גם לחש זה מרפא, וניכר קצת שעושה כן לרפואה (לבושי שרד שם, עא).

■ להלכה, מותר לצאת בביצת החרגול ובשן שועל ובמסמר הצלוב בין בחול ובין בשבת ואין בו משום דרכי האמורי [כרבי מאיר], והוא הדין שבחול יכול להתרפאות בכל הלחשים, ולא אסור אלא לחשים שבדוק אותם שאינם מועילים, וכן כשעושה מעשה שאין ניכר בו שהוא לרפואה, ויש סוברים, שרק לחש שמועיל בודאות מותר לעשותו (שו"ע א"ח שא, כז), ואם הוא חולה שיש בו סכנה, יכול להתרפאות בכל הלחשים (משנ"ב שם).

יְסָמָא קָמָא יְקָרָא צְרִיף לְהוֹדִיעַ צְעָרוֹ לְרַבִּים, וממה שאמרה התורה פעמיים טמא, יש ללמוד שמלבד שצריך להודיע לרבים שהוא מצורע כדי שלא יטמאו ממנו, צריך להודיע צערו לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים (גמ' מ"ק ה, א), והטעם שגילתה התורה דוקא במצורע שאחרים מנקהים עליו רחמים, לפי שתפלתו אינה נשמעת במרום, שבעל לשון הרע הוא (שמירת הלשון שער הזכירה ז).

מִי שֵׁשׁ לוֹ עֵצִים בְּרִוּוֹ מִבְּיַת מְאוּתוֹ הֵמִין וְכוּ', ולחש זה מותר לעשותו גם במקום שאין חשש של פיקוח נפש, אך במקום שיש חשש של פיקוח נפש מותר לעשות את כל הלחשים, שפיקוח נפש דוחה את הלאו של 'בחוקותיהם לא תלכו' (הערות הגר"ש אלישיב). ולחש זה מותר לעשותו גם בזמננו כיון שבדוק ומנוסה הוא, אבל שאר הלחשים המוזכרים בגמ' אסור לנסותם, שאין אדם יכול לעמוד על עיקרם, ואם לא יעלו בידו יבואו ללגלג על דברי חכמים (מהרי"ל ליקוטים מג, והובאו דבריו בהגהות עק"א י"ד שלו, א, ובחי עולם לבעל הקהלות יעקב ח, וראה ברע"א שם שהביא נוסח אחר של הלחש).

וְלִימָא וִירָא מְלָאךָ ה' אֱלֹהֵי נְגוּ', והטעם שמותר להתרפאות על ידי אמירת פסוקי תורה, הוא משום שמחלה זו מסוכנת היא, כמבואר בשבועות (טו, ב) (ר"ף סנהדרין כ, א מדפי הר"ף, תוס' שבועות שם ד"ה אסור, וראה במהרש"א סנהדרין קא, א טעם לדין זה). ויש שפירש, שפסוקים אלו נאמרים כתפילה לרפואה ולא כלחש וסגולה לרפואה, לפי שהסנה הנמוך הנוער באש ואינו נאכל, משל הוא לעם ישראל שאף שהיו משועבדים לפרעה במצב שפל וצרותיהם מתגברות, לא הצליח פרעה לכלותם, ואמירת פסוקים אלו היא תפילה לחולה שאף מתוך גודל צרותיו תבוא לו הישועה (מאירי שבועות שם, וראה עוד במאירי ובמהרש"א כאן).

■ להלכה, אסור ללחוש פסוק על המכה, אך כשיש סכנת נפשות הכל מותר (שו"ע י"ד קטז, ח), שאין דבר העומד בפני פיקוח נפש (ב"י שם ד"ה ואם יש).

רְבִי שְׁמַעוֹן הָיָא דְאָמַר כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם, וגם לעניי שבישראל פעמונים אלו ראויים, ואין לחשוש שיבוא להסירם וטלטלם ברשות הרבים, לפי שאינו מוגנה בכך שמתגאה כבני מלכים, וכן אין לחשוש שמא יסירם ברשות הרבים בכדי להראותם לחבירו, לפי שאין בכך חידוש שהולך בתכשיטים יקרים אלו (רש"י). ויש מפרשים, שכיון שפעמונים אלו ראויים לכל ישראל, נחשבים הם כמלבוש ואינו חייב על הוצאתם לרשות הרבים (ריטב"א בשם ר"ת, שפת אמת). ואין חוששים שמא הפעמונים יפלו מהבגד ויבואו לטלטלם ברשות הרבים, לפי שהפעמונים קשורים בשרשראות לבגד, שהרי יקרים הם ובני מלכים יוצאים בהם (תוס' לעיל נח, א ד"ה מאי שנא, וכע"ז בתוס' כאן ד"ה בני, וראה בתוס' כאן שתי' באופן נוסף).

רְבָא אָמַר בְּאֵרִיג בְּכִסּוּתוֹ וְדָרְבִי הַכָּל, ולא חששו שמא יבוא לצאת בפעמונים שאינם ארוגים בבגד, והואיל ואנשים רגילים לארוג פעמונים בבגד, לא הטריחו אותם להסיר את הפעמונים ולקלקל את הבגד, אך אסור לצאת בדברים הארוגים בבגד כשאין הדרך לאורגם, גזירה שמא יבואו לצאת בהם גם כשאינם ארוגים בבגד (תוס' לעיל נח, א ד"ה ה"ב, מרדכי עט), ואפשר שמעיקר הדין אסור לצאת בדברים שאין הדרך לחברם לבגד כיון שאינם נטפלים לבגד, וכשיוצא בהם נחשב שנושא משוי ברשות הרבים (מרדכי שם).

ולרבא, גם בני מלכים אסורים לצאת בפעמונים שאינם ארוגים בבגד (חידושי הר"ן, פמ"ג שא א"א לב), לפי שלא חילקו חכמים בתקנתם, שהרי רוב האנשים [שאינם בני מלכים] אסורים לצאת בהם (פמ"ג שם). ויש סוברים, שגם לדברי רבא יכולים בני מלכים לצאת בפעמונים שאינם ארוגים בבגד (שו"ע הרב שא, כא, שעה"צ שם, דצ).

■ להלכה, מותר לצאת בפעמונים הארוגים לבגד, וכשאינם ארוגים אסור לצאת בהם [כרבא] (שו"ע א"ח שא, כג), שכשהם ארוגים אין לחוש שמא יפלו ויבואו לטלטלם ברשות הרבים, וכן אין לחוש שמא יתיביש בפעמונים אלו ויסירם, שהרי ארוגים הם בבגד (משנ"ב שם), ודוקא דבר שדרכו להיות מחובר לבגד, אך אסור לצאת בדבר שאין דרכו להיות מחובר לבגד, אף שכעת הוא מחובר לבגד (רמ"א שם, וראה בה"ע דרשו שם, האם מותר לצאת בתויות המחוברות לבגד), ואם קשור לבגד אך אינו תפור, אסור לצאת בו לרשות הרבים שמא יפול מהבגד ויבוא לטלטלו ברשות הרבים (משנ"ב שם).

מִשְׁנֵה. מִשּׁוּם דְּרָבִי הָאֲמוּרִי, שהרפואה בדברים אלו היא ניחוש, ועובר משום 'בחוקותיהם לא תלכו' (רש"י), אך אינו עובר על לאו